

zijn dolle levensmoed vond het gevaar, zijn overstromende gevoeligheid kon zich eindelijk vrij baanbreken en zich overgeven aan elke schoone aandoening die het vrije leven over hem uitstorten wilde. Iedere indruk in deze groote dagen van zijn jeugd bepaalde iets van zijn leven: een luidende kerkklok, een concert in de vlucht genoten en gehoord, hebben hem tot den hartstochtelijken minnaar van muziek gemaakt die hij levenslang zou blijven. Eén passage slechts uit zijne herinneringen, over deze reis door Zwitserland in 1801: „A Rolle, ça me semble, arrivé de bonne heure, ivre de bonheur, de la lecture de „la Nouvelle Heloise” et de l'idée d'aller passer à Vevey, prenant peut-être Rolle pour Vevey, j'entendis tout-à-coup sonner en grande volée la cloche majestueuse d'une église située dans la colline, à un quart de lieue au-dessus de Rolle ou de Nyon; j'y montai. Je voyais ce beau lac s'étendre sous mes yeux, le son de la cloche était une ravissante musique qui accompagnait mes idées, en leur donnant une physionomie sublime. Là, ce me semble, a été mon approche la plus voisine du bonheur parfait. Pour un tel moment, il vaut la peine d'avoir vécu”.

Het was lente, en een dag van zachte Italiaansche zon, als Stendhal de straten van Milaan binnenreed. Daar vond zijn geluk de volmaking. De zachte welige lucht, waar de menschen vrijer en schooner in beweging, de hartstochtelijke natuurlijkheid hunner zielen, de eigen vrijheid, de dromen der jeugd, achter hem de tyrannie van het donkere Grenoble en voor hem het leven van avonturen en liefden, waarvan hij in dit donkere Grenoble machteloos gedroomd had, dit alles besliste voor altijd in Stendhals leven. Nog na dertig jaar zegt hij, hierover slechts te kunnen zwijgen. Alle spreken wordt een bezoedeling dier herinnering. Maar hij heeft de kinderlijke gril gehad, op zijn grafsteen te doen beitelen: Henri Beyle, Milanees. Dit spreekt meer dan de enkele welsprekende zinnen, die hij ons onthouden heeft. Vanaf

dit oogenblik leeft Stendhal het leven, dat zijn aanleg hem gebood. Met slechts korte onderbrekingen, „eet hij zijn brood in het gevolg van den Grooten Man”. Doch Italië en Parijs blijven de middelpunten van zijn zwervend leven: het één voor den droom, het ander voor het werk en de behoeften zijner eierzucht. Hij maakt als adjudant enkele Italiaansche veldslagen mede, is vervolgens legercommissaris in Duitschland en Rusland, en woont als toeschouwer de groote slagen van Lützen en Bautzen bij. Hij is gelukkig in dit soldatenleven, hoeveel hij te klagen vindt. Eerst later zal hij voelen, bij het terugzien, hoe groot en hoe vrij hij leefde, in welk een stemming van schoone levensdronkenschap hij verkeerde, hij en velen met hem, velen der gevoeligsten en der sterksten. Dat deze schoone levensdronkenschap hem niet immer bewust bleef, terwijl haar atmosfeer hem nog omgaf: het is niet te verwonderen. De mensch weet in laatste instantie nimmer, in welke atmosfeer hij leeft, en het is de schoonheid en het noodlot van het geluk, dat hij het slechts volkomen kent, wanneer het reeds voorbij gevlogen is. Deze atmosfeer omgaf Stendhal een tiental jaren: het geluk van strijd, liefde, wisselvalligheid, afzichtelijkheid en schoonheid naast elkander. Met Napoléons val nam het een einde. Doch zijn levenskracht is te groot om, als de Romantici, zich te laten verzinken in herinneringen. Zijn ontslag nemend, wellicht om niet te worden ontslagen, maakt hij van zijn vrijheid gebruik, om naar de stad zijner jeugd te reizen: Milaan. Daar is hij een zevental jaar gebleven, in een genotvol nietsdoen, zich latende dragen door den tragen en zachten stroom van het Italiaansche leven, kunstgenietend, zijn eerste werken ontwerpend, verkeerend met de schoone vrouwen van Milaan en met de groote vreemdelingen, die in Italië komen. Hij is er bevriend met Lord Byron. Hij wijdt er zich met hart en ziel aan twee groote liefden, beide ongelukkig eindigend. Doch de rol van ongelukkigen minnaar is de meest geëigende voor Sten-